

МІЖ БУГОМ І ДНІПРОМ

Науково-краєзнавчий вісник
Центральної України

Випуск X

Між Бугом і Дніпром

Науково-краєзнавчий вісник
Центральної України

Випуск X'2018

Збірник

(видання, що продовжується)

**«Між Бугом і Дніпром.
Науково-краєзнавчий вісник
Центральної України»**

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
(від 02.12.2014 р. серія КГ № 842/418 Р)*

Засновники:

**Кіровоградська обласна організація
Національної спілки
краєзнавців України
Державний архів
Кіровоградської області**

Випуск X' 2018

*Рекомендовано до друку
науково-методичною радою
Державного архіву*

*Кіровоградської області
(протокол №15 від 20.11.2018 року)*

**Головний редактор
Олег Бабенко**

Виходить два рази на рік

ISSN: 2523-4285

ЗМІСТ

МЕМОРІА

Ігор Набитович

Володислав Федорович –
політичний діяч Поділля,
письменник і меценат 5

Л.О. Сікорака

Олена Журлива: поетеса,
актриса, педагог, перекладач,
літературознавець 26

СПАДЩИНА

О.А. Рарицький

Щоденникові записки
«Із таборового зошита»
В. Стуса: історія публікації
та літературні аспекти. 36

В.Є. Шкода

Чорне озеро. Реалії і легенди
в контексті історії 47

ДОКУМЕНТУМ

Роман Базака

Інформаційна діяльність органів
місцевого самоврядування
Єлисаветграда другої половини
XIX – початку XX століття 91

А.І. Безшукурко

Особливості розбудови міста
Єлисаветграда у другій половині
XIX століття. 100

Редакційна рада видання:

Бабенко О.О., директор Державного архіву Кіровоградської області (ДАКО), голова Кіровоградської обласної організації Національної спілки краєзнавців України (НСКУ) – голова редакційної ради та редколегії видання;

Бабенко О.А., керівник КУ «Кіровоградське обласне відділення Пошуково-видавничого агентства “Книга Пам’яті України”», член НСКУ;

Білоус В.Б., к.філол.н., пров. н.с. ДАКО, член НСКУ;

Брайченко О.Д., к.і.н., доц., засл. прац. освіти України, член НСКУ (м. Київ);

Гребньова В.Т., к.філол.н., доц., (м. Марсель, Франція);

Гурбанська А.І., д.філол.н., проф., проф. Київського національного університету культури і мистецтв, засл. прац., культури України;

Животовська В.Г., директор департаменту культури, туризму та культурної спадщини Кіровоградської облдержадміністрації, голова ГО «Кіровоградська регіонально бібліотечна асоціація»;

Зеленський С.М., к.юр.н., доц., доц. Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету, член ГО «Кіровоградська обласна спілка краєзнавців» (ГО «КОСК»);

Козир І.А., к.і.н., доц., доц. Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, засл. прац. освіти України, член НСКУ;

Колечкін В.П., к.і.н., гол. археограф ДАКО, член НСКУ;

Левченко Л.Л., д.і.н., доц., директор Державного архіву Миколаївської області, заст. голови Миколаївської обл. орг. НСКУ;

Мазур В.Є., к.с.-г.н., член ГО «КОСК»;

Оксана Бабенко

Підтасовки та фалсифікації у чекістській практиці 20-х – 40-х років ХХ століття 106

Віктор Білоус

«Хто винен?», або деякі аспекти колективізації на Кіровоградщині крізь призму архівних документів 117

Людмила Михида

Українська проза на сторінках вітчизняних часописів 20–30-х років ХХ століття 123

В.Ю. Сергєєв

Голодомор 1932-1933 років на теренах Новогеорґіївщини (сучасної Світловодщини): погляд крізь призму архівних джерел. 128

К. Шляховий

Будівництво фортеці Святої Єлисавети у документах 1751-1754 рр. 131

ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ

В.В. Голобородько

Майдани Олександрії: ринкова площа – територія пропаганди – новітня сакралізація. Площі як дзеркало ідентичності громадського життя у північно-східному Задніпров’ї XVIII-XXI століть 137

Борис Шевченко

Історія формування території Маловисківського району Кіровоградської області у першій половині ХХ століття 152

Олег Бабенко

Кременчуцька ГЕС: наймасштабніше будівництво в історії Кіровоградській області 158

CONFERENCE

Богдана Бабенко

«Кіровоградська правда» та літературний процес на Кіровоградщині 169

Михида С.П., д.філол.н., проф., проректор з науковопедагогічної роботи Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, член НСПУ;

Новіков А.О., д.філол.н., проф., зав. кафедрою української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Орлик В.М., д.і.н., проф., зав. кафедрою суспільних наук, інформаційної та архівної справи Кіровоградського національного технічного університету, член НСКУ;

Панченко В.Є., д.філол.н., проф., засл. діяч науки і техніки України, член НСПУ (м. Київ);

Петренко І.Д., гол. архівіст ДАКО, засл. прац. культури України, член НСКУ;

Радченко О.М., к.і.н., доц. кафедри туризму і готельно-ресторанної справи Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Резнік В.В., к.політичних н., член ГО «КОСК»;

Ткаченко Т.О., директор Кіровоградського обласного художнього музею, віце-президент ІКОМ України, член НСКУ;

Філоретова Л.М., к.і.н., доц., декан факультету історії та права Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка;

Щербатюк В.М., д.і.н., проф., проф. кафедри історії держави і права Національної академії внутрішніх справ, голова Лисянської районної організації «Витоки» НСКУ;

Яковенко В.С., к.пед.н., член ГО «КОСК»;

Василь Білошاپка

Дмитро Яворницький і Олександрівщина 182

Віктор Грінченко

Сторінки життя і наукової діяльності літературознавця І.С. Романченка 192

В.В. Даценко

Є.А. Долматовський як перший офіційний дослідник трагедії 6-ї і 12-ї радянських армій у Зеленій Брамі 207

Марина Долгіх

Портфоліо Єлисаветградського лікаря-практика С.С. Мейтуса . . . 221

Надія Калініченко

Олександр Гіталов. Виховання хліборобської зміни 230

Вадим Колечкін

Північні райони Кіровоградщини у Корсунь-Шевченківській операції 1944 року 238

Анатолій Кривульченко

Географічне краєзнавство: структура та напрями і тенденції розвитку в Центральній Україні . . 254

Олександр Лукашевич

Методологічні замітки з історичного краєзнавства м. Кропивницького 261

Ю. Митрофаненко

Єлисаветградські рятувальники під час єврейського погрому в травні 1919 року 267

Андрій Наєждін

Творча та громадська діяльність народного художника України Михала Наєждіна до 30-річчя створення Кіровоградської обласної організації Національної спілки художників України 272

Олександр Полячок

Фестиваль «Осінь з музикою Кароля Шимановського» як чинник культурно-мистецького розвитку краю 280

Редакційна колегія випуску:

Бабенко О.О., голова редколегії
(гол. редактор);

Білоус В.Б., к.філол.н., пров. н. с.
ДАКО, член НСКУ (заст. гол. ре-
дактора);

Гончарова Т.В., начальник відділу
археографії та використання до-
кументів ДАКО, член НСКУ (пер-
ший заст. гол. редактора);

Животовська В.Г., директор де-
партаменту культури, туризму
та культурної спадщини Кірово-
градської облдержадміністрації,
голова ГО «Кіровоградська регіо-
нально бібліотечна асоціація»;

Колечкін В.П., к.і.н., гол. архео-
граф ДАКО, член НСКУ (наук. ре-
дактор);

Михида Л.М., к.філол.н., пров. н.с.
ДАКО;

Петренко І.Д., гол. архівіст
ДАКО, засл. прац. культури
України, почесний краєзнавець
України, член НСКУ;

Шевченко Б.Л., зав., наук. редак-
цією КУ «Кіровоградське обласне
відділення Пошуково-видавничого
агентства “Книга Пам’яті
України”», член НСКУ»;

Янчуков С.М., почесний краєзнавець
України, член НСКУ (редактор).

Володимир Поліщук

Їхня доля пов’язана
з Єлисаветградом 291

Надія Рябокони

Остарбайтери: маловивчена
сторінка історії Кіровоградщини
в роки Другої світової війни 300

І.З. Скловський

Громадська надійність захисту
гідності людини на Кіровоградщині
вчора і сьогодні. 311

Дарина Третяк

Дослідження поетичної творчості
Л. Костенко крізь призму
національної культури у наукових
працях С.Г. Барабаш 314

Оксана Чонтай

Гордість Кіровоградщини –
ятранці 323

Олег Юрченко

Єлисаветградський слід отаманки
Марусі Никифорової. 330

Станіслав Янчуков

З історії премій
імені Юрія Яновського 335

Відповідальність за достовірність цифро-
вого матеріалу, фактів, цитат, власних
імен, географічних назв, назв підприємств,
організацій, установ та іншої інформації
несуть автори публікацій. Висловлені у
цих публікаціях думки можуть не збіга-
тися з точкою зору редакційної колегії і не
покладають на неї ніяких зобов’язань.

Адреса редакції:

вул. Академіка Корольова, 3,
м. Кропивницький, 25031
тел.: (0522) 37-31-10

© Кіровоградська обласна організація
НСКУ, ДАКО, 2018

© Центрально-Українське видавництво,
оригинал-макет, 2018

3. Даценко В. За те, що євреї. Трагедія Голокосту в межиріччі Південного Бугу та Дніпра (1941 – 1944) / В. Даценко. – Кіровоград, 2015.
4. Долгіх М. Нейгаузи. Варіації на задану тему / М. Долгіх. – Кіровоград, 2013. – 336 с.
5. Казенин І. Владимир Канделаки / І. Казенин. – М., 1987.
6. Листівка // Особистий архів Ю. Митрофаненка.
7. Митрофаненко Ю. Фрагменти життя єврейської громади м. Єлисаветграда (1917 – 1919 роки) / Ю. Митрофаненко // Національні культури у процесі формування української нації. Збірник доповідей науково-практичної конференції. – Кіровоград, 2006. – С. 162 – 180.
8. Наша життя. – 1919 . – 22 травня.
9. Наша життя. – 1919 . – 25 травня.
10. Сімейний архів Н. Бабанської.

Андрій Надєждін*

УДК 7.071.1

*КЗ «Художньо-меморіальний музей О.О. Осмьоркіна»,
м. Кропивницький*

ТВОРЧА ТА ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НАРОДНОГО ХУДОЖНИКА УКРАЇНИ МИХАЛА НАДЄЖДИНА

**(ДО 30-РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ ХУДОЖНИКІВ УКРАЇНИ)**

У статті висвітлюється творчий шлях та громадська діяльність Михайла Надєждіна – народного художника України, заслуженого діяча мистецтв України, ініціатора створення та першого голови Кіровоградської обласної організації Національної Спілки художників України, живописця, яскравого представника українського андеграунду.

Ключові слова: *Михайло Надєждін, український андеграунд, народний художник України, КіООНСХУ, Національна Спілка художників України.*

The paper describes art and social activities of Mykhailo Nadezhdin – People’s Artist of Ukraine, honorary artist of Ukraine, the initiator and the first chairman of Kirovograd regional organization of the National Union of Artists of Ukraine, painter, a bright representative of the Ukrainian underground.

Key words: *Mykhailo Nadezhdin, Ukrainian underground, People’s Artist of Ukraine, Kirovograd regional organization of the National Union of Artists of Ukraine, National Union of Artists of Ukraine.*

** Надєждін Андрій Михайлович, провідний науковий співробітник Комунального закладу «Художньо-меморіальний музей О.О. Осмьоркіна», заслужений художник України, м. Кропивницький*

Надеждін Михайло Володимирович – народний художник України, заслужений діяч мистецтв України, перший голова Кіровоградської обласної організації Спілки художників України (1989–2015) – народився 18 травня 1935 року в селі Костянтинівка Хотинського району Сумської області в багатодітній селянській родині. Дитинство та юність пройшли у м. Білопіль Сумської області.

Після закінчення десятирічки пройшов строкову службу в військово-повітряних силах СРСР як механік реактивних літаків: спочатку в м. Барнаулі (РФ), потім в м. Гродно (Республіка Білорусь).

В 1957 р. вступив до Дніпропетровського державного художнього училища. Особливу роль в утвердженні світоглядності М. Надеждіна відіграли художники–викладачі: народний художник Української РСР Григорій Чернявський, заслужений художник Української РСР Микола Родзін та Яків Калашник.

Закінчивши училище в 1962 р., працював викладачем Запорізького педагогічного училища. В 1963 р. разом із дружиною Вірою та сином Андрієм переїздить на батьківщину дружини в м. Кіровоград (нині – Кропивницький).

У 1963–1973 рр. працює викладачем Кіровоградської дитячої художньої школи (нині – художня школа ім. О.О. Осмьоркіна). Багато його вихованців після закінчення середніх та вищих мистецьких навчальних закладів повернулися до рідного міста, стали членами Національної Спілки художників України, відомими митцями, серед них: В. Плітін, Н. Пухинда, А. Надеждін, О. Надеждіна, М. Алексєєв, І. Смичек.

У 1973 р. М. Надеждін переходить як художник-оформлювач на роботу до Кіровоградських художньо-виробничих майстерень Художнього фонду УРСР, де паралельно з виробничою працею продовжує активно займатися творчістю. Бере активну участь у пленерах та виставках.

У 1982 р. призначений на посаду головного художника Кіровоградських художньо-виробничих майстерень Художнього фонду УРСР, що надало йому можливість ініціювати програму комплексного монументально-декоративного оздоблення державних, громадських та навчальних закладів міста, яка за підтримки Кіровоградської міської та обласної рад почала втілюватися в життя. Пам'ятними для міста та області залишаться мозаїки на фасаді та розписи у фойє і вестибюлях Кіровоградського інституту сільськогосподарського машинобудування (нині – Центральноукраїнський національний технічний університет) роботи Анатолія Данилова (1941–2011), Анатолія Дворського та Михайла Надеждіна; мозаїки на фронтоні кінотеатру «Ятрань» та об'ємно-пластичні рельєфи на фасаді гуртожитку Побузького нікелевого комбінату і готелю в смт. Побужжя Голованіського р-ну Кіровоградської

обл. у виконанні Анатолія Дворського; декоративні панно для готелю «Київ» та «Добруджа» у м. Кропивницькому Володимира Волохова; мозаїчне панно нового корпусу Кіровоградського педагогічного інституту ім. О.С. Пушкіна (нині – Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені В. Винниченка) та вітражі в Кіровоградській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д. Чижевського, ресторанному комплексі «Козача застава» роботи Анатолія Пунгіна; масштабні гобелени Емілії Руденко, керамічні панно та композиції родини Фірсових, комплексні оформлення готелів «Європа» і «Турист» в м. Кропивницькому; декоративні батіки Наталії Федоренко та Марії Церни, які і нині є окрасою багатьох суспільно значимих об'єктів області. Активно працювала скульптурна майстерня у складі Аркадія Мацієвського, Віктора Френчка та Григорія Савченка, переміщена з території міського саду на вулицю Леніна (нині Дворцову).

За цими справами стояла невпинна, цілеспрямована організаційна робота головного художника Кіровоградських художньо-виробничих майстерень Художнього фонду УРСР Михайла Надеждіна.

М. Надеждін є автором і виконавцем численних виробничих живописних, графічних та декоративно-монументальних творів, серед яких: керамічне панно «Народні традиції» (готель «Україна»), розпис «Молодь» (Кіровоградський інститут сільськогосподарського машинобудування, нині – Центральноукраїнський національний технічний університет), декоративне панно, різьблення по дереву «З історії міліції» (Управління УМВС в Кіровоградській області), панно з історії сільгосптехніки, гіпс, різьблення (Кіровоградський технікум механізації сільськогосподарства, нині – Кропивницький коледж механізації міського господарства), серію живописних та графічних творів з сучасного життя ВАТ «Червона зірка» (нині – ПАТ «Ельворті»), краці з яких зараз знаходяться в музеї Ельворті – заводу «Червона зірка», графічних творів для меморіально-педагогічного музею В. Сухомлинського в смт. Павлиш Онуфріївського р-ну Кіровоградської обл., пейзажів та натюрмортних композицій, що прикрашали стіни клубів сіл Кіровоградської області. Окрім того, як виконавець брав участь у створенні панно «Хвала хліборобським рукам», яке нині прикрашає площу Соборну з пам'ятним знаком Ангелу-охоронцю України.

Плекаючи надію на згуртування творчо налаштованих митців та утворення Кіровоградського відділення Спілки художників СРСР, М. Надеждін виступає за розширення виставкової діяльності, проводить активну роботу з популяризації творчості місцевих митців, організовує участь художників у республіканських (всеукраїнських) виставках.

Яскравим проявом нового мистецького відродження в обласному

У номері 120 за 22 травня 1976-го року під рубрикою «Твори наших земляків» зазначено, що поет Володимир Бровченко завершує роботу над книгою «Вічний жайвір», друк якої заплановано видавництвом «Молодь», та представлено кілька віршів з майбутньої збірки. Розміщені тут поезії презентують палітру авторської любові до свого «ріднокраю»: світлою негасаючою ніжністю сяє «Вічний жайвір», пройнятий глибокою прив'язаністю до рідних місць і людей, але затьмарений спогадами про «закоцюрблене» воєнне дитинство «До степу», а також сповнений легкістю та замилюванням дорогими серцю величними краєвидами «Веселі Боковеньки» [6].

Тож, надаючи інформацію про біографію та діяльність письменників, простір для публікації, «Кіровоградська правда» давала їм можливість стати ближчими до читацької аудиторії й сприяла популяризації їхньої творчості.

Слід зазначити, що газета не лише висвітлювала життєвий та творчий шлях досвідчених письменників, але й приділяла увагу літературним спробам цілковитих новачків, яким хочеться поділитися зі світом думками, що їх хвилюють, та ще тільки вчаться добирати для цього слова.

Так, у випуску 24 за 30 січня 1976-го року під заголовком «Прагнення слова» розташовано огляд читацьких «проб пера», що надійшли до редакції. Його автор, Олександр Моторний, зазначає, що «початківці пишуть про пережите, про те, що відбувається поруч з ними. Вони не володіють досконалою літературною технікою, їхні вірші іноді навіть недоладно заримовані, дуже слабкі в художньому відношенні».

Тож вишуканих цитат тут не представлено, та для дослідника огляд може слугувати як зразок аналітичного жанру, до якого нерідко зверталися в «Кіровоградській правді», зокрема й стосовно письменницьких витворів різного рівня майстерності.

Тут Олександр Давидович групує літературну пошту за кількома темами (славне минуле та перемога Радянського Союзу у Великій Вітчизняній війні; «герої сучасності», – представники суспільства, які щоденно сумлінно виконують свої обов'язки, – XXV з'їзд комуністичної партії, що має відбутися на той час; рідний край, його краса й сила, люди, які їх множать), а також аналізує розповсюджені хиби художнього слова, притаманні новачкам. Серед них найістотнішими він вказує «повторення давніх поетичних атрибутів» у змалюванні образів, використання «взятих напрокат уже відомих зразків» для передачі власних почуттів, брак глибокого розкриття характерів. «Тільки напружена праця над словом принесе успіх. Тільки вона є запорукою того, що написані твори будуть правдиві й прислужатся людям», – підводить підсумки автор [5].

рамках Міжнародного літературно-мистецького Шевченківського свята «В сім'ї вольній, новій...»

У 1994 р. в м. Києві у Будинку художника пройшла виставка-звіт кіровоградських художників, проведена разом із обласним художнім музеєм, яка широко презентувала образотворче мистецтво Кіровоградщини ХІХ-ХХ ст. Уперше було видано кольоровий каталог творів кіровоградських митців. Влаштування виставки стало традиційним (2000, 2009, 2014). Також у столиці нашої держави неодноразово проходили персональні вернісажі митців Володимира Товкайла, Сергія Шаповалова, родини Надеждіних.

Кропивницькі художники-члени НСХУ стали активними учасниками сучасного мистецького життя, беруть участь у всеукраїнських, міжнародних та закордонних виставках: «Імпреза-89» Івано-Франківськ, «Сучасне мистецтво України в американській перспективі» Єльський університет, США (1992), Трієнале графіки Балтійських держав (1993), «Виставка українських митців «Хутір» Київ, (1994), «Барви степу» спільно з художньо-меморіальним музеєм О.О. Осмьоркіна в Посольстві України в Російській Федерації, Москва (1996), Міжнародне бієнале живопису «Пан-Україна» Дніпропетровськ (1995), Міжнародна акція «Funfilm» Нівіч, Хорватія (2002), «Мистецтво України 1991–2002 рр.» Москва (2002), бієнале «Український фолкмодерн» Чернівці (2009), міжнародний фестиваль «Mama Fest» (2014, 2015) та інші.

В результаті десять кропивницьких художників-членів Національної Спілки художників України удостоєні почесних звань: «Народний художник України» та «Заслужений діяч мистецтв України» – Михайло Надеждін; «Заслужений художник України» – Борис Вінтенко, Наталя Федоренко, Сергій Шаповалов, Емілія Руденко, Анатолій Яневі, Андрій Надеждін, Фелікс Полонський; «Заслужений працівник культури» – Леонід Бондар та Василь Остапенко.

Яскравою сторінкою мистецького становлення Кіровоградської обласної організації НСХУ стала творча співпраця з колективом художньо-меморіального музею О.О. Осмьоркіна. Виставкові зали музею активно експонували твори відомих кіровоградських митців – народного художника України Михайла Надеждіна та заслуженого художника України Бориса Вінтенка, заслуженого працівника культури України Леоніда Бондаря, членів Національної Спілки художників України Юрія Гончаренка, родини Фірсових – Сергія, Олександра, Миколи та Нелі, нині заслужених художників України Сергія Шаповалова, Анатолія Яневі, Андрія Надеждіна, Фелікса Полянського. Тут же проводилися урочистості і виставки з нагоди 60-річчя створення СХУ (1998 р.) та 10-ї річниці створення КіООНСХУ (1999 р.).

У 2000-2006 рр. у художньо-меморіальному музеї О.О. Осмьоркіна

експонувалися виставки з фондів Дирекції Художніх Виставок Національної Спілки художників України – «Майстри живопису», «Виставки живописних та графічних творів народного художника України Сергія Шишка», «Стоїть гора високая...» до 175-річчя від дня народження Л.І. Глібова, «Шляхами Тараса» до 190-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка, «Рисунок кримських художників», «Мальовнича Україна», «Хортиця крізь віки».

Проведення щорічних традиційних художніх виставок та участь у них місцевих художників стало проявом активної пропаганди образотворчого мистецтва в м. Кропивницькому, Україні та за її межами, демонстрацією творчого потенціалу митців, що було одним із поштовхів до відкриття на базі вищих навчальних закладів міста факультетів мистецького спрямування – художньо-графічне відділення мистецького факультету Центральноукраїнського державного педагогічного університету та факультет дизайну Кропивницького інституту приватного вищого навчального закладу «Університет сучасних знань».

Як депутат Кіровоградської обласної ради Михайло Надєждін завжди відстоював інтереси діячів мистецтва і культури. Значною роботою М. Надєждіна з пропаганди образотворчого мистецтва стала його співпраця з Всеукраїнським виданням «Художники України», в якому за його ініціативи було представлено персоналії всіх членів Кіровоградської обласної організації НСХУ. Не менш плідною була співпраця з кіровоградським видавництвом «МАВІК» по роботі над книгою «Образотворче мистецтво. Минуле і сучасне» (2008). Нині ці видання поповнили книжкові збірки вищих навчальних закладів та бібліотек міста і області.

Особисту виставкову діяльність Михайло Надєждін розпочав у 1962 р.

Яскравий представник мистецтва українського андеграунду свої пошуки в мистецтві М. Надєждін проводить, поєднуючи форми фігуративного та нефігуративного мистецтва, відтворюючи сучасну реальність через філософські, знакові узагальнення. У 1964-1968 рр. – організатор і учасник групових виставок в м. Дніпропетровську та м. Кіровограді (нині – Кропивницький), зокрема Кіровоградській картинній галереї та персональної виставки на центральній площі міста. Експозиції цих виставок мали значний суспільний резонанс. Ще під час навчання в Дніпропетровському художньому училищі для М. Надєждіна визначилися дві магістральні мистецькі лінії, які яскраво прослідковуються у всьому творчому доробку художника – філософсько-трансцендентна, в якій знаходить яскравого виразу пошуки вирішення глобальних проблем життя, та матеріально-чуттєву, що відображає захоплення художника природою, інтимні, ліричні мотиви. Ці дві лінії об'єднує глибоке

розуміння народної традиції, осмисленої і оформленої в сучасну форму. «Часто прості образи в його картинах – двір, вулиця, її мешканці – починають існувати як окрема величезна планета. Півень сприймається як символ сонця, кіт перетворюється на шкідливого злодюжку, схожого на бісеня, а люди в створіння космосу», – зазначає в своїй статті каталогу виставки 1994 р. «Один + один. Михайло Надеждін. Андрій Надеждін. Живопис. Графіка» мистецтвознавець Микола Карий (М. Маричевський).

Михайло Надеждін – один із тих рідкісних українських митців, у творчості яких знаходили філософське осмислення соціальні конфлікти сучасності. В 1960-і то були твори «Хіросіма», «Страта», «Стандартизація», «Фауст ХХ-го століття», «Художник і модель», які виявляли трагічність духовного стану людини в умовах закритого суспільства. У 1980-і – на початку 1990-х з'являються картини «Викрадення Європи», «Блудний син», «Пошук», «Переможець», «Простір», «Сади Едему», «Рибалка на Чорній річці», «Відображення», що вирізняються монументальністю, широтою осягнення художнього простору, яскравою декоративністю.

Учасник республіканських та всеукраїнських (1973, 1976–1978, 1987, 1990–2003, 2005, 2006, 2008), міжнародних (Бієнале «Імпреза-89», 1989, Івано-Франківськ; «Українське мистецтво в американській перспективі», 1992, Єльський університет, США; бієнале «Пан-Україна», 1995, Дніпропетровськ; «Образотворче мистецтво України. 10 років», 2001, Російська Федерація, Москва), зарубіжних (Болгарія, 1974; Канада, 1988; Росія, 1996), групових («Один + один. Михайло Надеждін. Андрій Надеждін. Живопис. Графіка», 1994, Кіровоград; «Метаморфози живопису», 1997, Черкаси; «Родина Надеждіних», 2006, Київ; «Світ живопису», 2009, ЦБХ, Київ; «Творчий шлях у спадок», 2012, Київ; «Мистецьке коло родини Надеждіних», 2014, Суми) виставок, персональні виставки в місті Кропивницькому (1980, 1995, 2000, 2006, 2009, 2013, 2014, 2015, 2017), які сприяли створенню позитивного іміджу міста Кіровограда (нині – Кропивницького) в Україні та за її межами.

Академік Академії мистецтв України, мистецтвознавець, професор Олександр Федорук так відзначив його досягнення в образотворчому мистецтві: «Михайло Надеждін – унікальний українським митець, народний художник України, чия творча практика має вплив на розвиток сучасної образотворчої культури. Він вийшов на творчу арену на початку 1960-х рр. ХХ ст., увібравши потужність обрядової родинної селянської традиції Слобожанщини та здобутки класичного і авангардового мистецтва, отримані студіями в Дніпропетровському художньому училищі, зачарував світ експресією кольору малярських творів, шокуючи «соцреалістичну публіку» логікою малярського конструктивізму та кодовими знаками композиційних образів, космічним розумінням сили

і могутності живої сутності речей. Від активного формотворення 60-х через ліризм 70-х – 80-х рр. майстер дійшов гармонії єднання планетарного бачення та миттєвості повсякденності, зберігши її дух народного світосприйняття, і створив величні образи філософського спрямування. Безперечно, серія автопортретів 1960-х рр., твори «Художник і модель», «Сади Едему», «Пошук», «Курка чи яйце» є невід'ємною часткою скарбниці сучасного українського мистецтва».

Вищезгадані досягнення Михайла Надеждіна в мистецтві та громадській діяльності були відзначені Подякою Президента України (2000), Подякою Міністерства культури і мистецтв України (1999), обласною премією в сфері образотворчого мистецтва та мистецтвознавства імені Олександра Осмьоркіна (2005), подяками Кіровоградської облдержадміністрації, почесними грамотами Кіровоградської міської ради та виконавчого комітету. Його фото було розміщене на міській Дошці пошани. За особисту активну мистецьку працю та пропаганду образотворчого українського мистецтва Михайло Надеждін був удостоєний почесних звань «Заслужений діяч мистецтв України» (1994) та «Народний художник України» (1997).

Література:

1. Автопортрет. Мистецькі відображення Михайла Надеждіна. Каталог із серії «В майстерні художника». – Кропивницький: Художньо-меморіальний музей О.О. Ос-мьоркіна, 2015. – 14 с.: іл.
2. Барви степу. Каталог виставки. – Київ, 1994. 32 с.
3. Виставка произведений кировоградских художников. Каталог виставки «Елисаветград – Кировоград. 1913-1988» к 75-летию I-й городской художественной выставки. – Кировоград, 1988. – 12 с.
4. Живописні симфонії Михайла Надеждіна. Каталог із серії «Лауреати обласної премії в сфері образотворчого мистецтва та мистецтвознавства імені Олександра Осмьоркіна». – Кировоград: Художньо-меморіальний музей О.О.Осмьоркіна, 2013. – 12 с.: іл.
5. Крізь роки. Спілка художників України. Сторінки історії. Альбом. – Київ, 1993. – 85 с.: іл.
6. Куманський Б. Десята муза Кіровоградщини. Михайло Надеждін: нам 20 і ми такі різні. Розмова на тлі художньої виставки. – Кировоград, 2013. – 146 с.: іл.
7. Мистецтво України. 1991-2002. Искусство Украины. – Київ, 2002. – 80 с.: іл.
8. Мистецтво України 1991-2003. Альбом. – Київ, 2004. – 415 с.: іл.
9. Образотворче мистецтво. Минуле і сучасне. – Кировоград: ПВД «Мавік», 2008. – 321 с.: іл.
10. Один + один. Михайло Надеждін. Андрій Надеждін. Живопис. Графіка. Каталог виставки. – Київ, 1994. – 20 с.
11. Почесні імена України. Еліта держави. Автор-упорядник Я.Белійчук. – Київ, 2015. – 352 с.
12. Родина Надеждіних. Живопис, графіка. Каталог виставки. – Київ, 2005. – 80 с.: іл.
13. Спілка художників України. Сторінки історії. Альбом. – Київ, 1993. – 130 с.: іл.

Збірник

(видання, що продовжується)

Між Бугом і Дніпром

**Науково-краєзнавчий вісник
Центральної України**

Випуск X'2018

Коректор:
Дарина Третяк

Верстка:
Вячеслав Сорокін

Зверстано та надруковано
в ТОВ «Центрально-Українське видавництво»
Україна, 25006, м. Кропивницький, вул. Т. Карпи, 69
Тел.: (0522) 24-25-96
email: zuv2@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
та розповсюджувачів видавничої продукції від 15.12.2011 р.
серія ДК №4234

Підписано до друку: 01.12.2018 р. Формат 45x64 1/16
Папір офсет. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 21,1
Наклад 100 прим.